

מצוה מועטת כפיד של תרנגולים], 'לְהֵן שׁוּע' – אני מושיע ופודה
 אותם. עוד בביאור 'להן שוע': [דבר אחר]. בְּשֵׁכֶר שְׂמִשְׁוֹעִין
 [מתפללים] לְפָנַי, אֲנִי מוֹשִׁיעַ אוֹתָם. וְהִינּוּ דַאֲמֵר רַבִּי אֲבָא, מֵאֵי
 דְּבִתְרֵי (הושע ז ט) 'וְאֲנֹכִי אֶפְרַם, וְהָמָּה דְּבָרוּ עָלַי כְּבוֹבִים'. אֲנִי
 [הקב"ה] אֲמַרְתִּי אֶפְרַם כְּמִמּוֹנִים שִׁנְתֵּנוּ לְצִדְקָה פְּעוּלָם הָיָה, כִּדְּ
 שְׂוִיבוּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְהָמָּה [ישראל] דְּבָרוּ עָלַי כְּבוֹבִים וְשָׂקִים שֶׁאֲנִי
 מחסר את ממונם לרעתם. וזה הפירוש 'אם בפידו להם שוע', שרציתי
 להושיעם על ידי שיתנו ממונם מעט מעט כניקור של תרנגולים.
 ומה שאמר רבא שהקב"ה נפרע מישראל מעט מעט בעולם הזה כדי
 לזכותם לעולם הבא היינו דאמר רב פפי משמיה דרבא, מֵאֵי
 דְּבִתְרֵי (הושע ז ט) 'וְאֲנִי יִסְרְתִי חֻקְתִּי וְרִעוּתָם וְאֵלֵי יִחְשְׁבוּ רַע'.
 אֲמַר תְּקַדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי אֲמַרְתִּי, אֶפְרַם כְּפִסְוִרִין פְּעוּלָם הָיָה,
 כִּדְּ שִׁיחֲקוּ וְרִעוּתָם לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלֵי יִחְשְׁבוּ רַע, שְׁהֵם חוֹשְׁבִים
 שיסרתים כדי להרע עמם.
 הגמרא מספרת מעשה שבו מתפרש פסוק נוסף לגבי עונש שמעניש
 הקב"ה: מִשְׁתַּמְחָה לְהוּ רַבִּי אֲבָהוּ לְמִינֵי בְּרַב סַפְרָא – רבי אבהו שיבח
 את רב ספרא לפני המינים, ואמר להם דאדם גדול הוא, שִׁבְקוּ לֵיהּ
 מִיִּכְסָא דְּתַלְפִּיסַר שְׁנִין – והם ויתרו לו מלשלם מכס שלש עשרה
 שנים. וימא חד אשכחיהו [פגשוהו] המינים לרב ספרא, אֲמַרו לֵיהּ
 המינים, בְּרִיתֵי (עמוס א ג) 'לֵךְ אֲחֲכֶם יְדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפַּחַת אֲדָמָה,
 עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם, פִּירוּשׁ יְדַעְתִּי הוּא
 'אֲבָחְתִּי, וְקִשְׁה, מֵאֵן דְּאִית לֵיהּ סִיכָא – מי שהוא כועס, בְּרַחֲמֵיהּ
 מְסִיק לֵיהּ – האם באהובו הוא מעלה את כעסו. אִישְׁתִּיק רַב סַפְרָא
 וְלֹא אָמַר לְהוּ וְלֹא מִידֵי. רְמוּ לֵיהּ סוּדְרָא בְּצוּאָרִיָּה – הטילו לו
 המינים סודר על צוארו, כמי שרוצים לחונקו. וְקָא מְצַעְרוּ לֵיהּ. אֲתָא
 [הגיע] רַבִּי אֲבָהוּ, אֲשַׁכְּחִיהוּ [פגשם], אֲמַר לְהוּ לְמִינִים, אֲמַאי
 מְצַעְרִיתוּ לֵיהּ. אֲמַרו לֵיהּ, וְלֹא [וכי לא] אֲמַרְתְּ לֵן דְּאָדָם גְּדוֹל
 הוּא, [ולא רע לְמִידֵי לֵן פִּירוּשָׁא דְּתָא פְּסוּקָא, ולכן] אֲנִי מְצַעְרִים
 אותו. אֲמַר לְהוּ, אִימַר דְּאֲמַרֵי לְכוּ – מה שאמרתי לכם, בְּתַנְיָא –
 רק במשניות, שבהם הוא גדול, בְּקִרְיָא מֵאֵי אֲמַרו לְכוּ – וכי אמרתי
 לכם שהוא גדול בפסוקים. אֲמַרו לֵיהּ, מֵאֵי שְׁנָא אֲתוֹן דִּידְעִיתוֹן –
 מדוע שונה אתה [רב אבהו] שאתם גדולים גם בפסוקים. אֲמַר לְהוּ,
 אֲנִי דְּשִׁכְחִינִן גְּבִיבִין – אנו שנמצאים עמכם תדיר, רְמִינִן אֲנַשְׁשִׁין
 וּמְעִינִין – אנו משתדלים ומעיינים בפירוש הפסוקים, כדי לענות לכם
 על שאלותיכם, אִינְהוּ – הם שאינם שכיחים אצלכם לא מְעִינֵי –
 אינם מעיינים בהם. אֲמַרו לֵיהּ, לִימָא לֵן אֲתָ – אמור לנו אתה פירוש
 הפסוק, כיצד יתכן שהקב"ה מעניש את אהוביו על עוונותיהם יותר
 מאשר את שאר בני אדם. אֲמַר לְהוּ, אֲמִשׁוּל לְכֶם מְשָׁל, לְמָה דְּהִכְרַ
 דוּמְתָ, לְאָדָם שְׁנוּשָׁה מַעוֹת מוֹשִׁינֵי כְּנִי אָדָם חֲחִיבִים לוּ, אֲחִיד אוּחְבוּ,
 וְאֲחִיד שׁוֹנְאוּ, זה שהוא אוהבו הוא נפרע מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט, כדי
 להקל עליו את התשלום, וזה שהוא שוֹנְאוּ נִפְרַע מִמֶּנּוּ כְּבַת אֲחִתָּה,
 כדי להכביד עליו את התשלום. כך גם הקב"ה מחמת מעוט אהבה
 את ישראל הרי הוא פורע אתה ש עונשם על עוונותיהם שטא מעט,
 כדי להקל עליהם.
 אֲמַר רַבִּי אֲבָא בְּרַב הַנָּא, מֵאֵי דְּבִתְרֵי (בראשית יח כד) 'חֲלִילָה לָךְ
 מַעֲשׂוֹת בְּדָבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע'. אֲמַר אֲבָרְהָם לְפָנָי
 תְּקַדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, חוֹלִין הוּא לָךְ מַעֲשׂוֹת בְּדָבָר
 הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לֹא מִמִּית צְדִיק עִם
 רָשָׁע, וְהִקְרִיתִי (יחזקאל כא ח) 'וְהִקְרִיתִי מִמָּוָד צְדִיק וְרָשָׁע'. מִתְרַצַּת
 הגמרא: מה שאמרו שהקב"ה ממית צדיק, בְּצִדִיק שְׂאִינוּ גְּמוּרָה.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲבָל בְּצִדִיק גְּמוּרָה לֹא מִמִּיתוּ הַקְּב"ה, וְהִקְרִיתִי (יחזקאל
 טו) לגבי המשחיתים ששלח הקב"ה להשחית את ירושלים 'וּמִמְקַדְּשֵׁי
 תְּחִלָּה, וְתַנִּי רַב יוֹסֵף, אֲתָ תְּקַרֵּי 'מִמְקַדְּשֵׁי', אֲלֹ
 בְּנֵי אָדָם שְׂקִינְיוֹ אֲתָ תְּתוּרָה מֵאֲלֹהֵי עַד תִּי', כלומר את כל
 התורה, שבאלו המקודשים אצל הקב"ה יתחילו את הפורענות, הרי
 שהקב"ה ממית אף צדיקים גמורים. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָתָם נְפִין בִּיּוֹן
 שְׁהִיָּה בְּדָם לְמַחֲוֹת עַל הָעוֹנוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ וְלֹא מִיּוֹה, הוּוּ לְהוּ [הרי
 הם] בְּצִדִיקִים שְׂאִינוּ גְּמוּרִים, ולכן נענשים.

בה נלמד מדבתיב (מלאכי ג ט) '[בני] הנה היום בא בוער בתנור, והיו
 כל זדים וכל עושה רשעה קש, ולקח אותם היום הבא, אָמַר ה'
 צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא יַעֲזוּב לָהֶם שׁוֹרֵשׁ וְעֵנָף, פִּירוּשׁ הַפְּסוּק הוּא, כִּי
 הנה יום המשפט בא שהוא בוער בתנור, ויהיו כל הרשעים דומים
 לקש, וישרוף אותם היום הבא, כלומר השמש שתבוא אז תשרוף
 אותם ולא תשאיר להם שורש וענף, והיינו שלא ישאר להם שׁוֹרֵשׁ
 פְּעוּלָם הָיָה, וְלֹא עֵנָף לְעוֹלָם הַבָּא.
 ומה שצדיקים מתרפאין בה נלמד מדבתיב בהמשך (שם ג ט) 'וְזָרְחָה
 לְכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שְׂמֵשׁ צְדִיקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהִ' וְגו', וְלֹא עוֹד אֵלָא
 שְׂמֵתְעֻדְיָן בְּהָ, שְׂנַאֲמַר שֶׁב' וּפְשָׁתָם פְּעוּלֵי מְרַבְק', שבכל
 מקום שתצאו, תתענגו ותרבו בשורש ושומן כעגלים המפוטמים בדיר
 שלהם.
 טעם אחר להשוואת האדם לדגי היים: דְּבַר אֲחֵר, הַשּׁוּב הַפְּסוּק אִדָם
 לדגי היים לומר לך, מַה דְּגִים שְׂפִים כֹּל הַגְּדוֹל מִחֲבִירוֹ בּוֹלַע אֶת
 חֲבִירוֹ, אִף בְּנֵי אָדָם אֲלֵמָלָא מוֹרְאָה שֶׁל מַלְכוּת הַמּוֹנַעַת מֵהֶם
 לַנְהוּג כְּרִצּוֹנָם, אִזְ כֹּל הַגְּדוֹל מִחֲבִירוֹ הִיָּה בּוֹלַע אֶת חֲבִירוֹ. וְהִינּוּ
 דְּתַנּוּ (אבות ג ט) רַבִּי חִנְיָא סָגַן הַכְּהֵנִים אֹמַר, הוּוּ מִתְפַּלֵּל בְּשִׁלּוּמָה
 שֶׁל מַלְכוּת, שְׂאֵלְמָלָא מוֹרְאָה שֶׁל מַלְכוּת, אִישׁ אֶת רַעְוָה בַּעֲדוֹ
 בְּחַיִּים בְּלוּעִי.
 מאמרים נוספים בענין הנהגת הקב"ה: רַב חִנְיָא בְּרַב פִּפְא רְמִי –
 הקשה סתירה בין פסוקים, בְּתִיב (איוב לב ט) 'שְׂדֵי לֹא מְצַאנְהוּ שְׁנֵיא
 כְּחַ', שְׁגִיָּה כ'ח' ביאורו 'גודל כח', וְשִׁמְעַ מִפְּסוּק זֶה שֶׁלֹּא מְצַאנּוּ
 שֶׁהַקְּב"ה מִתְנַהֵג בְּרַב כַּח, וְבְתִיב (תהילים קמז ה) 'גְּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ רַב כַּח',
 וְשִׁמְעַ שֶׁהוּא מִתְנַהֵג בְּרַב כַּח, וְבְתִיב (שמות טו ו) 'מִינִיָּה ה' נִאֲדָרִי
 כְּכַח מִינִיָּה ה' תְּרַעַץ אוֹיְבֵי, כְּלוֹמַר, 'מִינִיָּה ה' אֲדִירָה בְּכוּחָה, מִינִיָּה ה'
 תִּשְׁבוּר אֶת אוֹיְבֵי, וְגַם מִפְּסוּק זֶה מִשְׁמַע כֵּן. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא
 קָשְׁיָא, כָּאֵן – הפסוק הראשון עוסק בְּשַׁעַת הַדִּין, שֶׁאֵה קִב"ה מִרְחַם
 עַל הַבְּרִיּוֹת וְאִינוּ מִתְנַהֵג בְּרַב כַּח, כָּאֵן – הפסוקים האחרים עוסקים
 בְּשַׁעַת מַלְחָמָה, שֶׁאֵה קִב"ה נִלְחַם בְּרַב כַּח עִם הָאוֹיְבִים.
 סתירה נוספת בענין זה: רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חִנְיָא רְמִי, בְּתִיב (ישעיה כו
 ט) 'חִימָה אִין לִי', שֶׁהַקְּב"ה אִינוּ נוֹהֵג עִם בְּרִיתוֹיָהּ בְּמִדַּת הַכֶּסֶס. וְבְתִיב
 (נחום א ט) 'נֹקֶם ה' וְכַעַל חִימָה'. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן –
 הפסוק שמלמד שאין הקב"ה כועס עוסק בְּשִׁרְיָאֵל, כָּאֵן – והפסוק
 שמלמד שהוא כועס, עוסק בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. רַב חִנְיָא בְּרַב פִּפְא
 אָמַר, שְׁנֵי הַפְּסוּקִים אֲמוּרִים בְּיִשְׂרָאֵל, וְחִימָה אִין לִי לְפִי שְׂכַבְר
 נִשְׁבַּעְתִּי שֶׁלֹּא אֲכַעוֹס עַל יִשְׂרָאֵל, וְהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק 'מִי תִתְנַנְי וְגו',
 נִדְרַשׁ מִי יִתֵּן וְהוֹלֵאֵי שְׁלֹא נִשְׁבַּעְתִּי, וְאֵה אֶהִיָּה שְׂמִיר וְשִׁת
 בְּמִלְחָמָה וְגו', כְּלוֹמַר הִיָּתִי מְזַרִּיב אוֹתָם בְּמִלְחָמָה. וְמַה שֶׁאֲמַר
 'נוֹקֶם ה' וְכַעַל חִימָה' הַכוּחָה שֶׁלּוֹא שְׁבוּעוֹת הִרִי הוּא בַּעַל חִימָה.
 הגמרא חוזרת לאמור לעיל (ג) 'אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו':
 וְהִינּוּ דַאֲמֵר רַבִּי אֲלֵכְסַנְדְּרִי, מֵאֵי דְּבִתְרֵי (זכריה יב ט) 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא
 אֲבָקֶשׁ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַגּוֹיִם, וְיֵשׁ לַחַמּוּה, אֲבָקֶשׁ מִמֶּי. אֲלֹא כִּי
 בִּיאֹר הַפְּסוּק, אֲמַר תְּקַדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, 'אֲבָקֶשׁ' בְּנִינְי שְׁלָהֶם –
 אֲבָדוּק בְּסַפֵּר זְכוּרִין מַעֲשֵׂיהֶם, אִם יֵשׁ לָהֶם זְכוּת אֶפְרַם, וְאִם לֹא, אֲבָדוּק
 אֲדַקְדַּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הִיָּטֵב וְאֲשַׁמְדֵם, כְּאֲמוֹר לְעִיל (שם) שֶׁהַקְּב"ה מִקְדִּיר
 עליהם חמה שְׁמַא יַבְעוּ. וְהִינּוּ דַאֲמֵר רַבָּא, מֵאֵי דְּבִתְרֵי (איוב לב כד)
 'אֵף לֹא כְעִי יִשְׁלַח יָד אִם פְּסִידוֹ לְהֵן שׁוּע', אֲמַר לְהֵן תְּקַדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא לְיִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁאֵי דֵן אֶת יִשְׂרָאֵל, אִין אֲנִי דֵן אוֹתָם בְּעוֹבְדֵי
 כּוֹכְבִים, דְּבִתְרֵי בְּהֵם (יחזקאל כא לב) 'עוֹה עוֹה, עוֹה אֲשִׁמְנָה' וְגו', עִיּוּ
 עִיּוּתָה וְלִכֵּן אֲשִׁמְנָה לְעוֹה, שִׁמְכִיּוֹן שְׁעִיּוּתוֹ וְקַלְקְלוֹ הַגּוֹיִים אֶת
 מַעֲשֵׂיהֶם, לִכֵּן גַּם אֲנִי אֲפִיד – וְאֲקַלְקַל אוֹתָם, אֵלָא אֲנִי נִפְרַע מִחֵן –
 מִיִּשְׂרָאֵל מַעַט מַעַט פְּעוּלָם שֶׁל תְּרַנְגוּלָתָה, וְכִךְ בִּיאֹר
 הַפְּסוּק, 'אֵף לֹא כְעִי יִשְׁלַח יָד', כְּלוֹמַר הַקְּב"ה לֹא יִשְׁלַח אֶת יָדוֹ וְיַעֲזוּב
 אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ אֶת שֶׁאֵר הָאוֹמוֹת, אֲלֹא אִם פְּסִידוֹ לְהֵן שׁוּע', יַרְעַ
 מֵהֶם מַעַט מַעַט כְּנִיקוֹר שֶׁל תְּרַנְגוּלָתָה, עַל נִגְתָּ לְפָדוֹתָם מֵעוֹנוֹתֵיהֶם
 וְלִזְכוּתָם לְעוֹלָם הַבָּא. דְּבַר אֲחֵר, אֲפִילוּ אִם אִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין מְצוּה
 לְפָנָי כִּי אִם מְעַט, כְּמוֹ פִּיד [נִיקוֹר] שֶׁל תְּרַנְגוּלָתָה שְׂמֵתְעֻדְיָן בְּאֲשַׁפְתָּה,
 אֲנִי מְצַרְפֵּן לְחִשְׁבוֹן גְּדוֹל, [שְׂנַאֲמַר, 'אִם פְּסִידוֹ, כְּלוֹמַר אִם יַעֲזוּב

1 סתירה נוספת בפסוקים בענין הנהגת הקב"ה: **רַב פָּפָא רָמִי, כְּתִיב**
 2 **(תהילים ז יב) 'אל זועם בכל יום', וְכְתִיב (נחום א ו) 'לפני זעמו מי**
 3 **יעמוד',** וקשה, הרי הוא זועם בכל יום ומכל מקום אנו עומדים לפניו.
 4 מתרצת הגמרא: **לא קשיא, פאן ביהיד פאן בצבור** – כשהקב"ה
 5 זועם על יחיד אין מי שיכול לעמוד לפני זעמו, אך ציבור יכולים
 6 לעמוד בפני זעם הקב"ה, ומה שנאמר 'אל זועם בכל יום' הכוונה

7 שהקב"ה זועם על עוונות הציבור, ולכן יכולים לעמוד לפניו.
 8 הגמרא ממשיכה בביאור הפסוק בתהלים: **תנו רבנן, 'אל זועם בכל**
 9 **יום', וכמה זעמו של הקב"ה, רגע, וכמה הוא שיעור רגע, אחת**
 10 **מחמש ריבוא ושלושת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה**
 11 **בשעה, זו היא רגע, ואין כל בריה יכולה לבוין ולדעת מתי היא**
 12 **אותה רגע, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה (במדבר כד טז)**

59 בִּין פְּרָעִיָה דְעָרְפָא – והעמידו בין רגלי מיטתו] וְעֵינֵי בֵּיהּ – והסתכל
 60 בו כל הזמן, כְּכֹר, כִּי מִטָּא הֵימָּה שְׁעֵתָא אֲלֵמִיָּה – כאשר יגיע אותו
 61 זמן שהקב"ה כועס בו, ואראה שכרובלת התרנגול מלבינה, אקללו
 62 ותחול הקללה. ולבסוף כִּי מִטָּא הֵימָּה שְׁעֵתָא – כשהגיעה אותה
 63 השעה שהלבינה הכרובלת, נִימְנָם ולא הבחין בכך. כשנתעורר אֲמַר,
 64 שָׁמַע מִיָּדָה דְלֵאוּ אוֹרְחָא אֲרַעָא לְמִיעֵבַד חֵבִי – שאין ראוי לכוין את
 65 שעת זעמו של הקב"ה, [שהרי] וְיִחְמְדוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו (תהלים קמ"ט)
 66 בְּתֵיבָא, וּבְתֵיבֵי (משלי י"ב) נָם עֲנֹשׁ לְצַדִּיק לֹא מוֹב – אין נכון לצדיק
 67 להעניש בני אדם.
 68 ברייתא בענין כעסו של הקב"ה: תָּנָא בברייתא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי מֵאִיר,
 69 בְּשַׁעָה שְׁהַמְלִיכִים מִנִּיחִין בְּתַרְיֵהֶן בְּרֵאשִׁיחֵן וּמִשְׁתַּחֲוִיין לַחֲמָה, מִיָּד
 70 בּוֹעִים [תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא].
 71 דִּין הַנוּגַע לַשַּׁעֵת כַּעֲסוֹ שֶׁל הַקָּב"ה: אֲמַר רַב יוֹסֵף, לֹא לִיצְלֵי אִינִישׁ
 72 צְלוּתָא דְמוֹסְפִי – לא יתפלל אדם יחיד תפילת מוסף בְּתַלְתָּ שְׁעֵי
 73 קַמְיִיתָא דְיוֹמָא – בשלש שעות הראשונות של היום, בְּיוֹמָא קַמָּא
 74 דְרִישׁ שְׁתָּא – ביום הראשון של ראש השנה. כשהוא מתפלל בְּתַיִד,
 75 כִּי יֵשׁ לוֹ לַחֲשׂוֹשׁ דְלִמָּא בִּיּוֹן דְמַפְקִיד דִּינָא – שמא כיון שזמן זה הוא
 76 הזמן שהקב"ה כועס, דְלִמָּא מַעֲיִנִי בְּעוֹבְדֵיהּ וְדַחְפוּ לֵיהּ מִדְּחֵי –
 77 שמא יעינינו באותה שעה במעשיו וידחו את תפילתו.
 78 שואלת הגמרא: אִי חֵבִי תפילת מוסף דְצַבּוּר נְמִי אִין ראוי להתפלל
 79 בשעות אלו. משיבה הגמרא: דְצַבּוּר נְפִישָׁא וְנִיחָתֵיה – לציבור יש
 80 זכויות רבות ולכן אין להם לחשוש שתדחה תפילתם.
 81 שואלת הגמרא: אִי חֵבִי, דְתַיִד דְצַפְרָא – [תפילת שחרית של יחיד]
 82 נְמִי לֹא לא יתפלל בשעות אלו. משיבה הגמרא: בִּיּוֹן דְאִיבָא צַבּוּרָא
 83 דְקָא מְצַל, לֹא קָא מְדַחֵי – כיון שזמן זה הוא הזמן שהציבור מתפלל
 84 תפילת שחרית, לא ידחו גם את תפילת היחיד, מה שאין כן תפילת
 85 המוסף שאין זמנה קבוע ויש המתפללים אותה בבוקר ויש
 86 המתפללים אותה בצהריים, יש ליחיד לחשוש שמא ידחו את תפילתו
 87 בשעות אלו.
 88 הגמרא מקשה על מאמרו של רב יוסף: וְהָא אֲמַרְתָּ לַעֲלִי (א) שְׁבַלְשָׁל
 89 שְׁעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה,
 90 ובשלש שעות שניות הוא דן, ומדוע יש לחשוש שמא יפקד דינו
 91 בשלש שעות הראשונות שאין הקב"ה דן בהם את העולם. מתרצת
 92 הגמרא: אִיפּוּךְ – יש להפוך ולשנות לעיל שבשלש שעות הראשונות
 93 של היום הקב"ה דן ובשלש שעות שניות הקב"ה יושב ועוסק בתורה.
 94 וְאִיבְעִית אִימָא, לְעוֹלָם לֹא תִיפּוּךְ, ולגבי התורה דְכְּתִיב בָּהּ
 95 אֲמַר, דְכְּתִיב (משלי כ"ג) אֲמַת קִנְיָ וְאֵל תִּמְכּוּר, והסוּסוּק מִתְפַּרֵּשׁ
 96 לגבי לימוד התורה, שצריך לקנותה ולהוציא עליה הוצאות, אך אין
 97 למוכרה, כלומר ללמדה לאחרים תמורת מומן, ובשעות שעוסק בה
 98 אִין תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת תְּדִין, אלא נוהג דִּין
 99 אֲמַת, ולכן יש ליחיד לחשוש ולא להתפלל בשעות אלו, אולם דִּין
 100 דְלֵא כְּתִיב בֵּיהּ אֲמַת, תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת
 101 תְּדִין ואין חשש להתפלל באותן שעות.
 102 יוֹם מַעֲיָד מְרַף בְּעֵגֶל הוּא סִימָן לַמַּאמְרִים הַבָּאִים שֶׁאֵמַרם רַבִּי
 103 יהושע בן לוי:
 104 נִפְסָא – נשוב לעצם המאמר שהובא לעיל (א), אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 105 לֵוִי, מֵאִי דְכְּתִיב (דברים י"א) אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְעִשְׂוֹתֵם,
 106 מִפְּסוֹק זֶה שֶׁל לְדַרְוֹשׁ, 'הַיּוֹם' – [בעולם הזה] יש אפשרות לְעִשְׂוֹתֵם,
 107 אֵת הַמְצוּוֹת, וְלֹא לְמַחֵר – [בעולם הבא] אפשר לְעִשְׂוֹתֵם,
 108 שְׁבַע עוֹלָם הַבָּא אִין אפשרות לעשותן עוד. עוד יש לדרוש, 'הַיּוֹם'
 109 לְעִשְׂוֹתֵם, וְלֹא 'הַיּוֹם' לְיִשׁוּל שְׂכָרְךָ, שקבלת שכר על המצוות היא
 110 רק לעולם הבא ולא בעולם הזה.
 111 אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כָּל מְצוּוֹת שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 112 בָּאוֹת וּמַעֲדוֹת אֹתָם – [עליהם] לְעוֹלָם הַבָּא שְׁקִימוּם. שְׁנֵאמַר
 113 (ישעיה ט"ו) 'תִּגְנוּ עֵינֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ, וַיִּשְׁמְעוּ וַיֵּאמְרוּ אֲמַת, וַיֵּשׁ לְדַרְוֹשׁ,
 114 'תִּגְנוּ עֵינֵיהֶם וַיִּצְדְּקוּ, אֵלֶּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהַמְצוּוֹת יִבְאוּ וַיַּעֲדוּ עֲלֵיהֶם,
 115 'שְׁמַעוּ וַיֵּאמְרוּ אֲמַת, אֵלֶּי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים שְׁבַע כְּרַחַם יֵאמְרוּ
 116 שֶׁהַקָּב"ה דִּן דִּין אֲמַת בְּכֹךְ שֶׁהוּא מוֹכֵה אֵת יִשְׂרָאֵל.

1 'יְיֹדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, ומשמע שהיה יודע את דעת הקב"ה מעצמו,
 2 ותמוה, אֲפֻשֶׁר שאפילו את דַּעַת בְּהִמְתּוֹ לֹא הָוָה יָדַע בלעם, דַּעַת
 3 עֲלִיּוֹן מִי הָוָה יָדַע מעצמו.
 4 הגמרא מפסיקה את ההוכחה כדי לברר את הדברים: מֵאִי דַּעַת
 5 בְּהִמְתּוֹ לֹא הָוָה יָדַע, משיבה הגמרא: בְּעֵרְפָא דְחָזוּ לֵיהּ – בעת
 6 שראו שרי מואב את בלעם דְהָוָה רַבִּיב אֲחִמְרִיָּה – שהיה רוכב על
 7 אתונו, אֲמָרוּ לֵיהּ הַשְּׂרִים, מֵאִי מַעֲמָא לֹא רַבְכְּתָא אֲפּוֹסִינָא – מדוע
 8 אינך רוכב על סוס, ומחר להגיע אל בלק, אֲמַר לְהוּ, בְּרַמְיָבָא שְׂרָא
 9 לֵיהּ – הנחתי את הסוס באגם כדי שירעה בעשבים הלחים, ולכן לא
 10 היה מוכן לרכיבה. מִיָּד וְהָאֲמַר הָאֲתוֹן אֵל בַּלְעָם הֲלֵא אֲנִי אֲתוֹנָד'
 11 (במדבר כ"ב ל), אני אתונך שאתה רגיל להשתמש בי, ולא כפי שאתה
 12 אומר שרק הפעם אתה רוכב עלי. אֲמַר לְהוּ, אֲנִי רָגִיל בְּךָ לְמַעֲיָנָא
 13 בְּעֵלְמָא וְלֹא לְרַכִּיבָה, אֲמַרְהָ לֵיהּ, 'אֲשֶׁר רַבְכְּתָא עָלִי' (שם) וְלֹא
 14 כדברך שאתה מניח עלי רק משאות. אֲמַר לְהוּ, דֶּרֶךְ אֲקָרָא בְּעֵלְמָא
 15 רַבְכְּתֵי עֲלִיךְ, אֲמַרְהָ לֵיהּ, 'מַעֲוֹדָךְ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה' (שם), שִׁמְאוּ
 16 וּמִתְמַיֵּד אֲתָה רָגִיל לְרַכּוֹב עָלַי. וְהוֹסִיפָה לומר, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֵנִי
 17 עוֹשֶׂה לְךָ רַבִּיבוֹת בַּיּוֹם, וְאִישׁוֹת בְּלַיְלָה, כלומר אתה רובע אותי.
 18 וַיֵּשׁ לַלְמוּד שֶׁכָּךְ אֲמַרְהָ לוֹ, בְּתֵיב הַכָּא שֶׁאֲמַרְהָ לוֹ 'הַתְּסַבֵּן הַתְּסַבֵּנִי
 19 לְעִשְׂוֹת לְךָ כְּהוּ, וּבְתֵיב הַתְּסַבֵּן לְגַבִּי הַנַּעֲרָה שְׁעַבְדֵי דוּד הַצִּיעוּ לוֹ
 20 שִׁישְׁכַב עִמָּה לַעַת זְקוּנוֹת, וְתַרְיָה לוֹ סוֹכְנָת וְשִׁכְבָה בְּחִיקָךְ וְחַם לֹאדְנִי
 21 הַמְלָךְ' (מלכים א' א, א), וּמּוֹכַח שֶׁהַחֶסֶן הַסְכַּנְתָּ' שֶׁגַם הוּא מְשׁוֹרֵשׁ 'סֹכֵן'
 22 הוּא מְלִשׁוֹן חַיִּים שֶׁעַל יְדֵי רַבִּיעֵה.
 23 הגמרא מביאה את המשך ההוכחה: נמצא שלא ידע בלעם אפילו מה
 24 בהמתו עומדת להשיב לו. אֲלֵא מֵאִי יְיֹדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, שְׁהִיָּה יְיֹדַע
 25 לְבִיּוֹן אוֹתָהּ שְׁעָה שְׁתִּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹעֵם בָּהּ, וְרַצָּה לְקַלֵּל אֵת
 26 יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעָה זו, כדי שתחול קיללתו. וְהִינּוּ דְקָאֲמַר לְהוּ מִיכָה
 27 הַנְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל עַמִּי, וְכֹר נָא מַה יַּעֲזֵן בְּלֶךְ מִלְךָ מוֹאֵב וּמַה עָנָה
 28 אוֹתוֹ בַּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשְּׂמִים וְעַד הַנְּגִלָּה, לְמַעַן דַּעַת צַדִּיקוֹת
 29 ה" (מִיכָה ו' ח). אֲמַר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, אֲמַר לְהוּ תְּקוּדָשׁ בְּרוּךְ הוּא
 30 לְיִשְׂרָאֵל עַמִּי, רָאוּ כַּמָּה צַדִּיקוֹת – [טובות] עֲשִׂיתִי עִמָּכֶם, שְׁלֵא
 31 כְּעַסְתִּי עֲלֵיכֶם כֹּל אוֹתָן בּוֹכְבִים – מעובדי עבודה זרה שהיו מְשׁוֹנְאֵיהֶם
 32 שֶׁל יִשְׂרָאֵל (וכלומר, מִיִּשְׂרָאֵל) שְׂרִיד וּפְלִיט עַל יְדֵי קִילֵלַת בַּלְעָם.
 33 וְהִינּוּ דְקָאֲמַר לֵיהּ בַּלְעָם לְבָלְק מַה אֲכִיב לֹא קָבַה אֵל וּמַה אוֹעֵם
 34 לֹא זַעַם ה" (במדבר כ"ג ח), וְהִינּוּ שֶׁאֲמַר כִּיצַד אֲקַלֵּל אֵת יִשְׂרָאֵל בְּעוֹד
 35 שֶׁהַקָּב"ה אִינוּ כּוֹעֵס בַּיּוֹמִים אֲלוֹ הַקִּלְלָה לֹא תִתְקִים.
 36 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְכַמָּה זְמַן נִגְשָׁךְ וְעוֹמוֹ שֶׁל הַקָּב"ה. משיבה הגמרא:
 37 רַנְעֵי. וְכַמָּה הוּא רַנְעֵי, אֲמַר אֲמִיר וְאִתִּימָא – ויש אומרים שרַבִּינָא
 38 אֲמַר זֹאת, רַנְעֵי בְּמִימְרֵיהּ – כשיעור הזמן הנדרש לומר את המילה
 39 'רגע'.
 40 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וּמְנַלְךְ דְרַנְעֵי הוּא רִיתְחִיָּה – [כעסו]. משיבה הגמרא:
 41 דְכְּתִיב (תהלים ל"א) 'כִּי רַנְעֵי בְּאִפּוֹ חַיִּים בְּרַצוֹנוֹ', וּפִירוּשׁ הַפְּסוֹק הוּא
 42 שְׁכַעֲסוֹ שֶׁל הַקָּב"ה הוּא רַגַע, וְכַשֵּׁמְרַצָּה וּמִתְפַּיֵּס הִרִי הוּא נוֹתֵן
 43 חַיִּים אֲרוּכִים. וְאִיבְעִית אִימָא, יֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִהָכָא, שֶׁנֶּאמַר (ישעיה
 44 כ"ג) 'חֵבִי – [הַתְּחַבְּאִין] כְּמַעַט רַנְעֵי עַד יַעֲבֹר זַעַם'. וּמוֹכַח שֶׁלֹּאֲחַר רַגַע
 45 עוֹבֵר זַעְמוֹ שֶׁל הַקָּב"ה.
 46 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: אִימָת – [אימתו] הזמן דְרַתָּה. משיבה הגמרא: אֲמַר
 47 אֲבִי, בְּתַלְתָּ שְׁעֵי קַמְיִיתָא – באחד מרגעי שלש השעות הראשונות
 48 של היום, וּסִימָן לְדַבֵּר כִּי הוּיָרָא בְּרַבְלָתָא דְתַרְנַנְגוּלָא – כאשר
 49 כרובלת התרנגול מלבינה ואינה אדומה כל כך. שואלת הגמרא: כָּל
 50 שְׁעֵתָא וְשְׁעֵתָא מְחֹוּר חוּרָא – הרי בכל שעות היום יש זמנים שאין
 51 כרובלת התרנגולת אדומה מאוד ונוטה לבן. משיבה הגמרא: אֵת
 52 שְׁעֵתָא אִיתָּ בֵּיהּ סוּרְיָקִין סוּמְקִין – בכל שעות היום יש בכרובלת
 53 שורות שנסחרות אדומות מאד, הֵימָּה שְׁעֵתָא שֶׁהַקָּב"ה כּוֹעֵס בּוֹ לֵית
 54 בֵּיהּ סוּרְיָקִין סוּמְקִין – אין בכרובלת התרנגולת שורות אדומות כלל.
 55 מַעֲשָׂה בַּעֲנִין זֶה: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הָוָה מְצַעֵר לֵיהּ תְּהוּא מִינָא
 56 [בְּקַרְרָא – היה מין אחד מצערו ומתווכח עמו בפסוקים. יוֹמָא דְחַד]
 57 נְקַט תְּרַנְגוּלָא – יום אחד נטל רבי יהושע בן לוי תרנגול, [וְאִוְקְמִיָּה
 58

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

11 ישראל בסיני, 'מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים'
 12 וגו', הרי שישראל היו יראי ה', ולא היו ראויים לחטא העגל, אלא
 13 שסיבב כן הקב"ה כדי ליתן פתחון פה לבעל תשובה.
 14 והיינו דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, לא דוד היה
 15 ראוי לאותו מעשה של בת שבע, ולא ישראל היו ראויין לאותו
 16 מעשה של העגל. לא דוד ראוי לאותו מעשה, דבתיב (תהלים קט כב)
 17 'ולבי חלל בקרבי', כלומר, יצר הרע הרוג בקרבי, ואין לו כח לשלוט
 18 בקרבי. ולא ישראל ראויין לאותו מעשה, דבתיב (דברים ה כו) 'מי יתן
 19 והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים', שהיו אז יראי ה'. אלא
 20 למה עשו מעשים אלו,

1 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל מצות שישראל עושין בעולם הזה,
 2 פאות ומזרפות [–ומכות] אותם לעובדי כוכבים לעולם הפא על
 3 פניהם, שנאמר (דברים ד ו) 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם
 4 ובינתכם לעיני העמים', והנה נגד העמים' לא נאמר בפסוק, אלא
 5 'לעיני העמים', ודבר זה מלמד שהמצוות פאות ומזרפות לעובדי
 6 כוכבים על פניהם לעולם הפא.
 7 ואמר רבי יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל במדבר, אלא
 8 ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, לומר שכשם שישראל חטאו וכפרו
 9 בהקב"ה ונתקבלה תשובתם, כך גם תשובת בעלי תשובה תתקבל,
 10 ולכן סיבב הקב"ה שיחטאו ישראל בעגל, שנאמר (דברים ה כו) לגבי בני